

Vergaderjaar 2013–2014

31 839

Jeugdzorg

I

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT EN DE STAATSSECRETARIS VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 31 maart 2014

Naar aanleiding van de motie Bergkamp en Ypma¹ over het stimuleren van de transformatie hebben we de afgelopen maanden uitgebreid gesproken met de VNG, gemeenten en landelijke en lokale organisaties (bijlage 1). Onderwerp van gesprek was de gewenste transformatie van de brede zorg voor jeugd² en de wijze waarop de inhoudelijke zorgvernieuwing landelijk en door partijen op lokaal en regionaal niveau gestimuleerd en gefaciliteerd wordt. Met deze brief informeren wij u over de uitkomsten van de gevoerde gesprekken en de wijze waarop we het transformatieproces vanuit het landelijke niveau ondersteunen.

1. Doelen van de transformatie

Uit de gevoerde gesprekken met de VNG, gemeenten, branche- en beroepsorganisaties, taakorganisaties justitie, cliëntenorganisaties en lokale partijen blijkt dat er bij alle betrokken partijen een breed draagvlak bestaat voor de transformatiedoelen van de stelselwijziging jeugd³:

- a. *Preventie en uitgaan van eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden* (eigen kracht) van jeugdigen en hun ouders, met inzet van hun sociale netwerk;
- b. *Demedicaliseren, ontzorgen en normaliseren* door onder meer het opvoedkundig klimaat te versterken in gezinnen, wijken, scholen en in voorzieningen als kinderopvang en peuterspeelzalen;
- c. *Eerder de juiste hulp op maat te bieden om het beroep op dure gespecialiseerde hulp te verminderen;*

¹ Kamerstukken II, 2012–2013, 31 839, nr. 290.

² Het gaat om inhoudelijke vernieuwing van pedagogische basisinfrastructuur, preventie, jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering.

³ De transformatiedoelen zijn in artikel 2.1 van de Jeugdwet verankerd als doelen waarop het gemeentelijk jeugdbeleid gericht dient te zijn.

- d. *Integrale hulp aan gezinnen volgens het uitgangspunt «één gezin, één plan, één regisseur»;* door ontschotting van budgetten ontstaan meer mogelijkheden voor betere samenwerking en innovaties in ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en gezinnen;
- e. *Meer ruimte voor professionals* om de juiste hulp te bieden door vermindering van regeldruk; betrokken professionals die sociale netwerken in de omgeving van het gezin weten in te schakelen en die kunnen samenwerken met vrijwilligers en familieleden en hun kracht weten te benutten.

Deze transformatiedoelen zijn de pijlers van de Jeugdwet en vormen een inhoudelijke basis voor gemeenten en hun lokale partners voor het uitvoeren van de Jeugdwet. Doel is een integraal jeugdbeleid voor preventie, opvoed- en opgroei-ondersteuning, hulp, behandeling, bescherming en het voorkomen van recidive. Een sterke pedagogische basisstructuur, een stevige eerste lijn en een effectieve hulp en bescherming die goed aansluiten bij wat ouders en jeugdigen nodig hebben, dragen daaraan bij. Gemeenten zijn bij uitstek de partij om deze doelen te realiseren. Zij staan dicht bij hun burgers en krijgen met de Jeugdwet de regie over alle preventie, jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Operationaliseren doelen transformatie

De TSJ merkt in haar derde rapportage van februari 2014 op: «*Gemeenten moeten zelf bepalen welke effecten zij met jeugdhulp beogen, zodat ze aan de basis kunnen liggen van veel relevante maatregelen om de transitie te realiseren. Voorts moeten bestaande (wetenschappelijke) inzichten worden gebruikt en is het nodig om het «leervermogen» lokaal en landelijk te verstevigen».*

Om de transformatie zo goed mogelijk bij de lokale en regionale situatie te laten aansluiten, is het inderdaad van belang dat gemeenten de transformatiedoelen uit de Jeugdwet samen met ouders en jongeren en andere lokale samenwerkingspartners «doorvertalen» cq. operationaliseren naar de lokale of regionale situatie. Dat neemt niet weg dat we ten behoeve van de evaluatie van de Jeugdwet, de doelen uit de wet dit jaar operationaliseren in een evaluatiekader. Dit kader bestaat uit zowel kwantitatieve indicatoren als kwalitatieve indicatoren, inclusief indicatoren op outcome. Daarbij wordt de beleving van zowel ouders en jongeren en ook de beleving van professionals betrokken. Het zal gaan om indicatoren waarmee landelijke trends in beeld komen, die iets zeggen over de werking van de wet.

Transitie en transformatie

Bij de decentralisatie van de jeugdhulp worden *twee processen* onderscheiden, die nauw met elkaar samenhangen: transitie en transformatie (zie bijlage 2). De transitie betreft de structuurverandering van het stelsel. Bij de transformatie gaat het om de inhoudelijke zorgvernieuwing. Het transformatieproces heeft geen duidelijke start- en einddatum, maar is een geleidelijk proces. Deels is deze transformatie al aan de gang, deels zullen gemeenten dat als onderdeel van de transitie doen – bijvoorbeeld door de toegang tot hulp op lokaal niveau vorm te geven. En deels is het een proces van verandering van cultuur en werkwijze dat zich na 1 januari 2015 verder voltrekt.

2. Voortgang en ondersteuning van het transformatieproces

2.1. Voortgang

De gemeenten, professionals en jeugdhulpaanbieders staan voor de opgave om samen met jeugdigen en ouders invulling te geven aan de nieuwe taken en andere werkwijzen. Op grond van de gevoerde gesprekken en informatie uit de regio's concluderen wij dat partijen op zowel landelijk, regionaal als lokaal niveau, in de aanloop naar 1 januari 2015, al zijn gestart met de transformatie van de jeugdhulp. Naast het regelen van al het nodige voor het borgen van de continuïteit van de jeugdhulp (de transitie). De TSJ concludeert in haar derde rapportage van februari 2014 dat de transformatie een gedifferentieerd beeld laat zien. Overal in het land vinden pilots en projecten plaats om jeugdhulp op een andere manier vorm te geven, aanbieders zijn hun werkwijzen aan het veranderen en gemeenten stellen visies en doelen vast voor jeugdhulp. Een overzicht van vernieuwende initiatieven is opgenomen in bijlage 3 bij deze brief.

In het vervolg van deze brief wordt aangegeven op welke wijze de transformatie vanuit het landelijke niveau (Rijk, VNG en landelijke organisaties) wordt ondersteund.

2.2. Algemene landelijke transformatieondersteuning

a. Jeugdbakens

De VNG en het Rijk hebben in overleg met landelijke en lokale partijen bakens voor de transformatie geformuleerd. Deze Jeugdbakens⁴ zijn naar voorbeeld van de bakens voor Welzijn Nieuwe Stijl ontwikkeld, met als basis de transformatie-doelen uit paragraaf 1 van deze brief. De bakens zijn bedoeld om de samenhang en samenwerking tussen de partners binnen de jeugdsector en tussen relevante sectoren te verkennen, te stimuleren en te verdiepen. Maar ook om lokale partijen inhoudelijk houvast te geven voor de transformatie en het transformatieproces te stimuleren en faciliteren. De Jeugdbakens worden al actief gebruikt door de Netherlands School of Public & Occupational Health (NSPOH) als «ijkpunten» voor hun opleidingen. De Stichting Actief Ouderschap heeft de Jeugdbakens gebruikt bij de stadsdeelconferenties in Almere. Om zo met gemengde groepen van uitvoerende professionals⁵ in gesprek te gaan over partnerschap met ouders. Bij enkele kleine gemeenten en hun lokale samenwerkingspartners zijn de Jeugdbakens gebruikt als middel om met lokale/regionale samenwerkingspartners in gesprek te gaan over het transformatieproces. Om een structurele dialoog te blijven faciliteren en stimuleren bij gemeenten en hun lokale samenwerkingspartners over de inhoudelijke zorgvernieuwing, wordt deze vorm van ondersteuning in 2014 vraaggericht ingezet vanuit het Transitiebureau Jeugd.

b. Integraal en outreachend werken in de wijken

De TSJ merkt in haar derde rapportage⁶ op dat diverse pilots en experimenten laten zien dat wijkteams in potentie een belangrijke bijdrage leveren aan de gewenste transformatie in het jeugdstelsel. Om de wijkteams een centrale rol te geven in het gemeentelijke toegangssysteem acht de TSJ het nodig dat de wijkteams wel beter worden «gefundeerd»

⁴ <http://www.voordejeugd.nl/images/pdf/Jeugdbakens.pdf>

⁵ Onder anderen professionals uit het onderwijs, de jeugdgezondheidszorg, jeugdzorg en de kinderopvang

⁶ Februari 2014

en «gericht». Funderen door de inbreng van bestaande (wetenschappelijke) inzichten en het «leervermogen» lokaal en landelijk te verstevigen (opzetten gestructureerde evaluaties). Richten door wijkteams nadrukkelijker in te bedden in de gehele lokale sociale infrastructuur op basis van een analyse van maatschappelijke vraagstukken, doelgroepen en de beoogde resultaten.

De integrale, outreachend werkende teams zijn nog volop in ontwikkeling. Hoewel over de uiteindelijke effectiviteit van de teams nog weinig te zeggen is, zijn de eerste ervaringen van gemeenten positief. Om deze ontwikkelingen kracht bij te zetten, verkennen de Ministeries van VWS, BZK, SZW en OCW samen met de VNG en gemeenten hoe integraal werken in de wijk verder ondersteund kan worden.

c. Verbinding met het (passend) onderwijs

Om tot een geïntegreerde en doelmatige ondersteuning van kind, gezin en professionals te komen, is het van belang dat gemeenten en onderwijs samen en in samenhang de zorg voor jeugd en passend onderwijs realiseren. Daartoe voeren gemeenten en samenwerkingsverbanden passend onderwijs een op overeenstemming gerichte overleg (OOGO) over het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband en het beleidsplan jeugd van de gemeenten. Maar ook op de werkvloer wordt de transformatie in gezamenlijkheid vormgegeven. De VNG, PO-Raad en VO-raad hebben daartoe samen met VWS en OCW een werkagenda voor de verbinding van passend onderwijs en de zorg voor jeugd opgesteld. Doel van de agenda is om beide transformatieprocessen op de raakvlakken te ondersteunen.

Hierin zijn *de volgende acties* opgenomen:

- Handreiking verbinding passend onderwijs en zorg voor jeugd
- Vraagbaakfunctie, regionale bestuurlijke ronde tafels en modelprocedure OOGO
- Signaleren van knelpunten en verspreiden van goede voorbeelden via onder andere de websites passendonderwijs.nl, voordejeugd.nl en kennisnetjeugd.nl
- Regionale maatwerkbijeenkomsten over de aansluiting van jeugdhulpmedewerkers op de school en andersom
- (Boven-) regionale ontwikkelbijeenkomsten passend onderwijs en jeugdhulp, zowel op bestuurlijk als meer uitvoerend niveau.
- Sluitende aanpak van thuiszittende leer- en kwalificatieplichtige jongeren.
- Online brochure over onderwijs-AWBZ.
- Het NJi gaat in 2014 de werkagenda verbinding passend onderwijs en jeugd met onderzoek en activiteiten ondersteunen. En zij gaan een monitor over de samenhang van beide domeinen uitvoeren.

Passend onderwijs wordt ingevoerd per 1 augustus 2014, maar is dan nog niet afgerond. In de doorontwikkeling van passend onderwijs wordt ook na 1 augustus steeds de verbinding met de zorg voor jeugd gelegd.

d. Versterken positie van de cliënt.

Gemeenten, het Rijk en cliëntenorganisaties werken aan het *versterken van de positie van cliënten binnen de gemeente en binnen de hulpverlening*. Het gaat hierbij om het benutten van cliëntervaringen als kwaliteitsinstrument. Activiteiten richten zich op de beïnvloeding van gemeentelijk beleid door burgers, de invulling van het cliënt ervaringsonderzoek, en het regionaal monitoren van de transitie en transformatie vanuit het cliëntperspectief.

e. Transitiebureau Jeugd

Het Transitiebureau Jeugd, onder de verantwoordelijkheid van de VNG en de Ministeries van VWS en VenJ, ondersteunt gemeenten en veldpartijen bij het transitie- én transformatieproces. Het Transitiebureau beantwoordt vragen, maakt producten, verzamelt en verspreidt inspirerende voorbeelden van nieuwe werkwijzen, organiseert bijeenkomsten en ondersteunt gemeenten en hun lokale partners vraaggericht. Deze ondersteuningsactiviteiten worden in 2014 voortgezet. De behoeften van gemeenten, hun lokale samenwerkingspartners en de fase van het lokale en regionale transitie- en transformatieproces zijn leidend. Net als in 2013 organiseert het Transitiebureau in 2014 het «Voor de Jeugd Festival», om het jeugdveld te inspireren voor de inhoudelijke vernieuwing in de jeugdhulp.

2.3. Stimuleren zorgvernieuwing

De inhoudelijke zorgvernieuwing wordt langs verschillende wegen gestimuleerd:

a. Inzet van de landelijke kennisinfrastructuur

Het Rijk stimuleert en faciliteert de transformatie door het financieren van de landelijke kennisinfrastructuur. Verschillende kennisinstituten (ZonMw, het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het RIVM/Centrum Gezond Leven (CGL), het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC), het Landelijk Kenniscentrum LVB, het Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Trimbos, Movisie en Vilans) doen onderzoek naar de effectiviteit van interventies, de mogelijkheden van het gebruik van eigen kracht van gezinnen en hun netwerken, de rol en invloed van de professional als het gaat om het bevorderen van de psychosociale ontwikkeling van de jeugd, en effectieve organisaties. Veel van deze programma's lopen door na 1 januari 2015.

Met het programma *Effectief werken in de jeugdsector* – dat in 2012 is gestart – ondersteunt ZonMw de gewenste omslag in de jeugdsector. Binnen dit programma wordt kennis ontwikkeld over (innovatieve) methodieken die bijdragen aan het versterken van de eigen kracht van kinderen en gezinnen. De missie van het programma Effectief werken in de jeugdsector is: het vergroten, bundelen en uitdragen van kennis over het bevorderen van de psychosociale ontwikkeling van jeugdigen. Het vervolprogramma *Academische werkplaatsen Jeugd* van ZonMw is momenteel in voorbereiding. Doel van dit vervolprogramma is om met de inmiddels beproefde werkplaatsformule ondersteuning te bieden aan de transformatie en transitie jeugd, zowel lokaal als ook inter- en bovengemeentelijk. De vijf transformatiedoelen uit de Jeugdwet zijn leidende principes voor de werkplaatsen.

Via het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en het ZonMw-programma *Zorg voor jeugd*⁷ is een *databank voor bewezen effectieve jeugdinterventies* tot stand gebracht. Dit is een grote winst voor de sector omdat professionals, instellingen en financiers hiermee betere keuzes kunnen maken hoe zij jongeren de beste zorg en ondersteuning kunnen bieden. Net als het NJI heeft VenJ een erkenningcommissie voor het beoordelen van interventies in het domein van jeugdbescherming en -reclassering.

⁷ 2007 tot 2013

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI)⁸ stimuleert door *kennisopbouw en kennisuitwisseling* een duurzame vernieuwing van het jeugdstelsel. Relevante kennis over allerlei voor de transitie en transformatie relevante onderwerpen wordt verzameld en verspreid via de website⁹ en de nieuwsbrief. Met gerichte adviezen en kennispraktijknetwerken over relevante onderwerpen krijgen gemeenten en instellingen ondersteuning bij de herinrichting en vernieuwing van de zorg voor jeugd. En worden gemeenten en jeugdhulpaanbieders op diverse manieren sturingsinformatie geboden: feiten en cijfers en de mogelijkheid om via *benchmarking* de eigen prestaties te vergelijken met andere gemeenten en instellingen. Het NJI werkt nauw samen met het Transitiebureau Jeugd. Meer over het ondersteuningsaanbod van het Nji staat in bijlage 3.

b. Kwaliteitsimpulsen

Professionalisering – Kwaliteitskader jeugd. De VNG en het Rijk faciliteren een traject dat leidt tot de ontwikkeling van een *kwaliteitskader jeugd*. Dit biedt instellingen handvatten bij het beantwoorden van de vraag wanneer de inzet van een geregistreerde professional nodig is. Dit is onderdeel van een proces van professionalisering met als doel het vergroten van de ruimte voor professionals. Immers, een goed opgeleide hulpverlener, die durft te vertrouwen op zijn professionele kennis en oordeel, zal meer ruimte durven nemen en krijgen.

Zorginstituut Nederland. Per 1 april 2014 is het Zorginstituut Nederland een feit. Onderdeel hiervan is het Kwaliteitsinstituut, dat het stimuleren van de permanente verbetering van kwaliteit van zorg tot taak krijgt. Met het Kwaliteitsinstituut en de VNG zal worden onderzocht welke rol het Kwaliteitsinstituut kan spelen in de jeugdsector.

Outcome indicatoren. Het bij de behandeling van de Jeugdwet aangenomen amendement Van der Burg en Ypma vraagt van gemeenten om met jeugdhulpaanbieders afspraken te maken over het hanteren van outcomecriteria¹⁰. VNG en KING nemen, samen met het Rijk, het voortouw voor een plan van aanpak in overleg met veldpartijen. Het ligt voor de hand om te komen tot een handreiking aan gemeenten. Zo kan er uiteindelijk een uniform beeld ontstaan. Op de website www.voordejeugd.nl zal een overzicht van beschikbare outcomecriteria komen.

Advies RMO en RVZ. Veldpartijen die betrokken zijn bij de decentralisatie van AWBZ- en jeugdhulp naar gemeenten hebben behoefte aan meer duidelijkheid over de toegang tot tweedelijns voorzieningen voor kinderen en gezinnen met zware problematiek. De RMO en RVZ zijn voornemens om, in de aanloop naar hun fusie, dit onderwerp gezamenlijk op te pakken en hierover in de loop van 2014 een verkenning uit te brengen. Onderdeel hiervan is de vraag naar de kansen en beperkingen van de inzetbaarheid van eigen kracht en sociale netwerken voor deze doelgroep.

c. Vernieuwing hulp in het gedwongen kader

Een belangrijk doel van de transformatie is om – waar mogelijk – jeugdigen en hun ouders/opvoeders zoveel mogelijk de regie te laten behouden. Ook binnen de jeugdbescherming en jeugdreclassering vinden innovaties plaats om hulp in het gedwongen kader te voorkomen en recidive terug te dringen.

Relevantie acties:

⁸ Meer informatie: www.nji.nl en www.kennisnetjeugd.nl

⁹ Databanken en kennisdossiers.

¹⁰ Kamerstuk 33 684, nr. 46

- De bestaande samenwerking met de ketenpartners zoals de raad voor de kindbescherming, het Openbaar Ministerie, de Rechtspraak wordt bevorderd.
- De lessen van de Vliegwielpjecten worden actief, via werkateliers, bijeenkomsten en conferenties, gedeeld met gemeenten. Zo heeft op 28 januari 2013 een landelijke bijeenkomst plaatsgevonden met 450 deelnemers, waaronder gemeenteambtenaren, over diverse innovatieve (Vliegwielpjecten) in de jeugdbescherming.
- De samenwerking tussen gemeenten en de raad voor de kindbescherming bij de toeleiding naar jeugdbescherming en de uitvoering van jeugdbescherming en jeugdreclassering is vastgelegd in afspraken. Waarbij meer en meer wordt ingezet op de doelen van de Jeugdwet, namelijk versterking van eigen kracht van ouders en jeugdigen en het inschakelen van het netwerk.
- Project Inzet op schoolverzuim: de instroom van schoolverzuimzaken bij de jeugdreclassering neemt toe. Als na de stelselherziening de inzet van jeugdreclassering ook voor rekening komt voor het budget van gemeenten, vormt dit een kans om eerder schoolverzuim aan te pakken: naar een meer integrale aanpak in het voorveld.
- In overleg met de VNG wordt gewerkt aan landelijke inkoopafspraken voor erkende gedragsinterventies, die kunnen worden ingezet als bijzondere voorwaarde bij voorwaardelijke veroordeling of in het kader van een gedragsbeïnvloedende maatregel.
- De nazorg aan minderjarigen die tot jeugdetentie zijn veroordeeld wordt versterkt. In de netwerk- en trajectberaden zorgen gemeenten samen met de Justitiële Jeugdinrichting, de raad voor de kindbescherming en de jeugdreclassering ervoor dat de kans op recidive tot een minimum wordt beperkt. Geregeld wordt dat bij vrijlating de minderjarigen onder andere beschikken over onderwijs of werk en een woongelegenheden. De transitie biedt gemeenten de kans de nazorg aan deze jeugdigen een extra verdieping te geven.

d. Demedicaliseren, ontzorgen en normaliseren

Demedicalisering is op verzoek van de Tweede Kamer toegevoegd als hoofddoelstelling van de Jeugdwet¹¹. Farmaceutische en specialistische zorg hebben onmiskenbaar bijgedragen aan een betere kwaliteit van leven van onze kinderen. Wij hebben wel zorgen over het onnodig diagnosticeren van kinderen en het toenemend gebruik van psychofarmaca onder de jeugd. In 2013 zijn twee ronde tafelgesprekken georganiseerd met betrokken beroepsgroepen, oudervereniging Balans en professionals uit het onderwijsveld. Afsproken is dat de beroepsgroepen gezamenlijk – met onafhankelijke begeleiding – praktische handvatten uitwerken om vanuit de positie van het kind te bepalen hoe en met welke professional wordt samengewerkt bij problematisch gedrag om zo onnodige medicalisering te voorkomen.

Andere landelijke acties:

- De Argumentenfabriek heeft op basis van een aantal denksessies met deskundigen uit de jeugdhulp en het onderwijs mogelijke oorzaken van onnodige medicalisering en manieren om onnodige medicalisering te voorkomen in kaart gebracht. De resultaten worden gebruikt in de discussie met betrokkenen beroepsgroepen en belangenverenigingen;
- In mei 2014 vindt een internationale expertmeeting over demedicalisering jeugd plaats in Den Haag;
- In de eerste helft van 2014 verschijnt het advies van de Gezondheidsraad over de stand van de wetenschap m.b.t. ADHD.

¹¹ Kamerstukken II, 2011–2012, 33 000-XVI, nr. 154 motie Dille-van der Burg

Versterken pedagogische basiskwaliteit

Door onder meer het opvoedkundig klimaat te versterken in gezinnen, wijken, scholen en in voorzieningen als jeugdwelzijnswerk, kinderopvang en peuterspeelzalen, kunnen gemeenten een bijdrage leveren aan ontzorgen en normaliseren. Deze zogenoemde pedagogische civil society is de afgelopen jaren vanuit het landelijk niveau gestimuleerd met verschillende adviezen van de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) en de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RvZ) en de ZonMw-programma's Vrijwillige inzet voor en door jeugd en gezin (inclusief handreiking Allemaal Opvoeders) en Diversiteit in het Jeugd-beleid.

Andere landelijke acties:

- In oktober 2014 vindt voor de vierde maal met steun van VWS de Week van de Opvoeding plaats.¹² Tijdens deze week spreken ouders, medeopvoeders, jongeren en kinderen over allerhande opvoedkwes-ties.
- Stichting Opvoeden.nl is met meerdere partners (waaronder Pharos en de Universiteit van Utrecht) bezig om beeldmateriaal toe te voegen aan de online bron met gevalideerde informatie over opvoeden, opgroeien en gezondheid om ook de minder talige ouders te bereiken. Deze bron van online informatie wordt onder meer beschikbaar gesteld via gemeenten voor de websites voor de Centra voor Jeugd en Gezin, maar ook ontsloten via scholenwebsites en andere online platforms in gemeenten.
- Voor de mediarijsico's voor kinderen en de impact van opgroeien in een mediarijke omgeving is een Deltaplan mediaopvoeding ontwikkeld dat de komende jaren met steun van VWS wordt uitgevoerd.¹³
- Voortdurende attendering van gemeenten en jeugdhulpaanbieders op beschikbare kennis en vernieuwende initiatieven is een rol van de kennisinstituten (o.a. ZonMw, NCJ, RIVM en NJi).

3. Slot

De transformatie van de pedagogische basisinfrastructuur, de preventie, jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering krijgt vooral op lokaal en regionaal niveau vorm. Gemeenten en hun samenwerkingspartners, jeugdhulpaanbieders én ouders en jongeren zijn hiervoor – gegeven de decentralisatie – primair aan zet. Partijen zijn daar in de aanloop naar 1 januari 2015 ook al mee gestart. In paragraaf 2 van deze brief is aangegeven op welke wijze het Rijk, de VNG en landelijke organisaties het transformatieproces met landelijke acties ondersteunen. Na 1 januari 2015 zullen we met betrokken partijen bezien hoe de transformatie verloopt en op welke punten mogelijk aanvullende ondersteuning nodig is.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
M.J. van Rijn

De Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,
F. Teeven

¹² <http://www.weekvandeopvoeding.nl/wo/Over-de-Week-van-de-Opvoeding.html>

¹³ http://www.nji.nl/nl/Mediaopvoeding_in_Nederland_samenvatting_Deltaplan.pdf.

Bijeenkomsten over transformatie

- Inspiratiebijeenkomst «Naar een duurzame vernieuwing van de zorg voor jeugd», d.d. 20 augustus 2013 (*Drift*).
- De Tafel van Vijf met Staatssecretaris van Rijn op een Brede Bossche school in Den Bosch over «De Transformatie van de zorg voor jeugd».
- De Transformatiespecial Jeugd met o.a. leden van het Ambtelijk Afstemmingsoverleg Veldpartijen (AAV), van het ambtelijk netwerk en de subcommissie jeugd, cliënten- en jeugdorganisaties.
- Veertien inspiratiesessies over transformatie in de zorg voor jeugd met regionale en lokale partijen tijdens de Jeugdwet bijeenkomsten.
- Bijeenkomst Transformatie jeugd-GGZ, d.d. 27 september 2013 met Staatssecretaris van Rijn, leden van de VNG subcommissie jeugd en vertegenwoordigers uit de Jeugd.
- Bijeenkomst Transformatie Jeugd d.d. 5 november 2013, met dwarskijkers en frisdenkens (gemeenten, professionals en ouders en jongeren).
- Bestuurlijk Afstemmingsoverleg Veldpartijen Jeugd (BAV) d.d. 13 november 2013.
- Voor de Jeugdfestival, oktober 2013. Met meer dan 1.000 enthousiaste deelnemers en sprekers. Wegens het succes wordt eind 2014 weer een Jeugdfestival georganiseerd.

Bij de decentralisatie van de jeugdhulp worden **twee processen**¹⁴ onderscheiden, die nauw met elkaar samenhangen. Beide processen zijn nodig om de beoogde transformatiedoelen te bereiken.

De transitie betreft het proces van het veranderen van het stelsel, de structuur voor de jeugdhulp, en van wetten en financiële verhoudingen. Daarbij gaat het zowel om wijzigingen van de bestuurlijke verhoudingen, met name de overheveling van taken en verantwoordelijkheden naar gemeenten (decentralisatie), als wijzigingen van de organisatiestructuur voor de uitvoering van de jeugdhulp. Het transitieproces kent een duidelijke start- en einddatum en verbetert de bestuurlijke en organisatorische randvoorwaarden waarbinnen de zorginhoudelijke transformatie verder vorm krijgt. Over de voortgang van de transitie naar aanleiding van het derde rapport van de Transitiecommissie Stelselherziening Jeugd (TSJ) hebben wij uw Kamer op 7 maart jl. geïnformeerd.

Het veranderen van de structuur van de jeugdhulp (transitie) draagt bij aan de gewenste inhoudelijke jeugdhulpvernieuwing, **de transformatie**. Het transformatieproces heeft geen duidelijke start- en einddatum, maar is een geleidelijk proces van vernieuwing. Deels is deze transformatie al aan de gang, deels zullen gemeenten dat als onderdeel van de transitie doen – bijvoorbeeld door de toegang tot hulp op lokaal niveau vorm te geven. En deels is het een proces van verandering van cultuur en werkwijze dat zich na 1 januari 2015 verder zal gaan voltrekken.

Samenhang en samenwerking in het brede jeugdveld is van cruciaal belang bij het verwezenlijken van de transformatiedoelen. Dat betekent een gerichtheid op de transformatie van *de hele jeugdketen*, van algemene voorzieningen tot aan de zwaar gespecialiseerde zorg. De transformatie in het brede jeugdveld staat niet op zichzelf. Een soortgelijke ontwikkeling is te zien in het hele sociale domein. Denk bijvoorbeeld aan de invoering van Welzijn Nieuwe Stijl, de invoering van passend onderwijs en de veranderingen in de jeugdgezondheidszorg. Al deze ontwikkelingen gaan uit van dezelfde principes: een stevige pedagogische basisinfrastructuur, meer preventie en vroege interventies, ondersteuning op maat, uitgaan van de mogelijkheden van mensen en niet van hun beperkingen en het dichterbij de burgers organiseren van de hulp- en ondersteuning. Het belang van de samenhang met de andere velden van het sociale domein komt nog eens extra tot uitdrukking in de doelstelling om integrale ondersteuning en hulp te bieden aan jongeren en gezinnen met meerdere hulpvragen. Er liggen dus niet alleen kansen in de verbinding tussen de huidige kokers en deelterreinen binnen de brede jeugdsector, maar ook in de samenwerking met andere sectoren, zoals het onderwijs, de sport, de gezondheidszorg, welzijn en de sociale zekerheid (Participatiewet).

Op het gebied van het gemeentelijk welzijnsbeleid hebben gemeenten al ervaring opgedaan met De Kanteling en Welzijn Nieuwe Stijl. Voor *een effectieve transformatie blijken vier lokale opgaven*¹⁵ van belang te zijn, die gelijktijdig aandacht vragen. Het succesvol doorlopen van deze lokale opgaven is cruciaal voor het slagen van het transformatieproces:

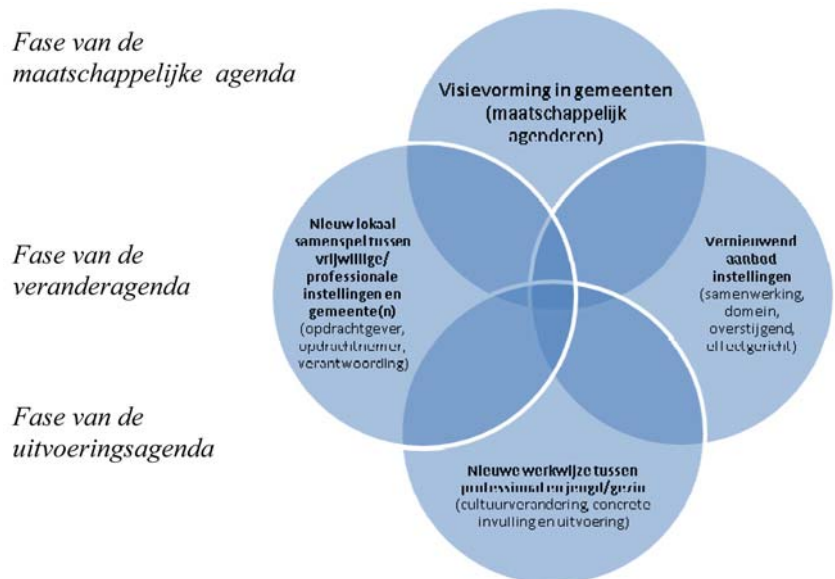
¹⁴ Bondgenoten in de decentralisaties, invulling geven aan het transformatieproces en de coalitieaanpak, januari 2013.

¹⁵ Deze vier lokale opgaven worden beschreven in de handreiking: *Decentraliseren betekent transitie en transformatie, Nieuwe verantwoordelijkheden, rollen en opgaven in maatschappelijke ondersteuning*. Transitiebureau WMO. Den Haag 2012.

1. Visievorming van de gemeente én hun lokale/regionale partners (*Wat is de stip op de horizon, wat zijn de ambities, welke maatschappelijke effecten worden nagestreefd?*).
2. Het vormgeven van een nieuw lokaal samenspel (*Welke maatschappelijke effecten gaan hoe bereikt worden, welke partijen worden betrokken en in welke vorm, hoe worden de verschillende partijen en sectoren verbonden, hoe wordt burger-, jongeren- en ouderparticipatie vormgegeven, hoe wordt getoetst of de goede weg wordt gevolgd, hoe wordt ervaringsleren vorm gegeven?*).
3. Heroriëntatie op het aanbod (*Welke middelen, voorzieningen en welk aanbod wordt ingezet, hoe ziet de samenhang er uit?*).
4. De implementatie van nieuwe werkwijzen (*Op welke manier, wat wordt verwacht van de nieuwe werkwijze van professionals, wat wordt verwacht van vrijwilligers, sociale- en familiale netwerken en ouders en jongeren zelf?*).

Figuur 1 laat deze vier lokale opgaven zien, evenals hoe deze met elkaar zijn verbonden, elkaar deels overlappen en hoe complex een transformatieproces is. Kenmerkend voor het transformatieproces is dat het niet als een blauwdruk vooraf vastligt. De concretisering en betekenisgeving vindt geleidelijk, gedurende het proces plaats.

Figuur 1: Samenhang tussen de lokale opgaven in het transformatieproces¹

¹ Gebaseerd op het schema van de lokale opgaven in het kader van de transformatie van de Wmo (Bron: *Decentraliseren betekent transitie en transformatie, Nieuwe verantwoordelijkheden, rollen en opgaven in maatschappelijke ondersteuning*. Transitiebureau WMO, Den Haag 2012.

In deze wordt ter inspiratie een aantal vernieuwende initiatieven in de brede jeugdsector belicht. Op de website www.voordejeugd.nl én de website van het Nji (www.nji.nl) zijn meer vernieuwende initiatieven opgenomen. Op het brede terrein van de jeugdhulp (van een stevige pedagogische basisinfrastructuur en preventie tot gespecialiseerde interventies) wordt overigens al langere tijd gewerkt aan verbeteringen en vernieuwingen. Zo hebben de provincies een belangrijke bijdrage geleverd aan het meer thuis bieden van jeugdzorg en aan het vergroten van het aantal pleegzorgplaatsen. Hierdoor kon de opvang in de residentiële 24-uurszorg worden teruggebracht.

a. Inzet eigen kracht en sociaal netwerk

ICT-toepassingen versterken eigen kracht

Het uitgangspunt van één gezin, één plan is «eigen regie» voor ouders en jongeren. ICT-toepassingen maken het mogelijk dat ouders en jongeren veel meer het beheer krijgen over hun eigen «gezinsplan» en over de gegevens die anderen over hen registreren. In steeds meer regio's wordt gestart met pilots waarin de burger zelf het gezinsplan, of zelfs het dossier beheert. Zo ook in de regio Ommen-Hardenberg. Groot voordeel is dat alle betrokkenen via het gezin elkaars informatie kunnen inzien, zonder dat de privacy in het geding komt. Evaluatie van de proeftuin liet zien dat het transparant delen van informatie ook de eigen kracht van het gezin vergroot. Een succesvolle proeftuin in de Gemeente Amsterdam met gezinsdossiers in de jeugdzorg heeft er toe geleid dat Amsterdam de mogelijkheden onderzoekt een dergelijke gezinsdossier standaard voor iedereen aan te bieden.

Jongeren- en ouderbetrokkenheid in het gemeentelijk beleid

De verschillende ouder- en jeugdorganisaties zoals NJR (nationale jeugdraad), SJN (samenwerkende jongerenraden), LOC/LCFJ (cliëntenorganisatie op terrein van de jeugdhulp) en de Stichting Actief Ouderschap ondersteunen en bevorderen de actieve participatie van jongeren en ouders in het gemeentelijk jeugdbeleid en in de instellingen in het brede jeugdbeleid. Het gaat over participatie in de zin van meedoen, meedenken, zeggenschap en inspraak. Zo organiseert NJR samen met studenten pedagogiek van de Hogeschool Utrecht al een aantal jaren de uitreiking van de Jong Lokaal Bokaal. Gemeenten met een beleid dat wordt ontwikkeld in samenspraak met jongeren worden voorgedragen voor de prijs. Dat zijn er intussen enkele tientallen. De gemeente Assen, die hoge ogen scoorde bij de Jong Lokaal Bokaal, heeft in het gemeentelijke beleid geborgd dat jongeren altijd betrokken worden en dat «meepraten steeds vaker meebeslissen wordt». Jongeren¹⁶ hebben bijvoorbeeld zelf meegeschreven aan de visie op Zorg en Welzijn en de Veranderagenda voor de stad Assen. Ook hebben in het voorjaar van 2013 250 jongeren meegeschreven aan het advies» Centrum voor Jeugd en Gezin12+».

Vraagbaak, advies en hulp zonder drempels

In het land worden op verschillende plekken initiatieven ontwikkeld die er voor zorgen dat er weinig of geen drempels zijn voor kinderen, jongeren en ouders, om advies of hulp te vragen en te regelen.

¹⁶ samen met 300 inwoners, professionals, directeuren en bestuurders.

Zo is op 25 januari 2014 is het netwerk «Social Brokers» gelanceerd. Social Brokers zijn burgers die een vertrouwd persoon voor jongeren (willen) zijn, die met een vraag of een probleem zitten. Het is een laagdrempelige match tussen vraag en aanbod met gebruikmaking van sociale media. Dit initiatief is in Zaanstad onder regie van de gemeente uitgetoetst en gaat nu het hele land door. Er zijn nu bijna 1000 social brokers (www.socialbrokers.nl).

De regio West-Brabant West heeft «Het Jeugdbos voor de jeugd» in haar visie opgenomen. Centraal hierin staat een online omgeving waarin burgers zelf hulpvragen kunnen stellen en de matching met zelfhulptoe-passingen, vrijwilligers of professionele hulp plaatsvindt.

In Amsterdam zijn de zorgaanbieders het project «SAM – Klik met jouw hulpverlener» gestart. Doel is om laagdrempelig online hulp te kunnen bieden, onafhankelijk van instellingen en hiermee de instroom van duurdere zorg te beperken. «Sam» is er voor alle opvoeders, kinderen en jongeren in Amsterdam. Ook Den Haag organiseert de lichte vormen van hulp deels online. In het project «Harry Helpt» melden professionals van welzijn- en zorgorganisaties zich aan als onafhankelijke «Harry» op een soort «datingsite». Mensen die dat willen kunnen zo zelf kiezen voor een vertrouwd en neutraal gezicht.

Opvoedondersteuning en diversiteit

Kwetsbare gezinnen, veelal met een migratieachtergrond, kampen relatief vaak met opvoedingsproblemen. Hulp zoeken bij de reguliere opvoedingsondersteuning gebeurt niet zo snel, omdat dit niet goed bekend is, de drempels te hoog zijn en het wantrouwen groot. Uit eerder onderzoek van FORUM bleek dat de tussenkomst van intermediairs uit eigen kring sterk drempelverlagend werkt. FORUM deed in vijf middelgrote gemeenten een pilot. Doel was steeds de vorming van een duurzaam samenwerkingsverband tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties. De effecten waren direct merkbaar: migrantengezinnen komen hierdoor sneller over de drempel en opgroei- en opvoedvraagstukken kunnen in een vroegtijdig stadium worden aangepakt. In de FORUM brochure «Opvoeden doen we samen» staan tal van praktische tips om de werelden van jeugdhulpverlening en migrantenorganisaties duurzaam tot elkaar te brengen. Dit sluit goed aan bij de transformatiedoelen, zoals aansluiten op de eigen kracht van gezinnen, het mobiliseren hun netwerken en het verminderen van de vraag naar specialistische zorg.

b. Preventie

JOGG-gemeenten

In JOGG-gemeenten (Jongeren Op Gezond Gewicht) zien we verschillende voorbeelden waarin de koppeling gemaakt wordt tussen jeugdgezondheidszorg, opvoeding, welzijn en leefstijlthema's zoals gezond gewicht. De gemeente Amsterdam (Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht (AAGG)) heeft bijvoorbeeld samen met Achmea, in het kader van het domein «zorg» in relatie tot kinderen met overgewicht, in 2013 het Pact Gezond Gewicht ontwikkeld. Dit Pact is vervolgens getekend door ruim twintig (koepel)organisaties van welzijn, zorg, civil society en sport. Ook zijn samen met Achmea de eerste stappen gezet om de huidige inkoop van ondersteuning en zorg op elkaar aan te laten sluiten en te verbeteren om zo Gecombineerde Leefstijl Interventies te realiseren.

Vroegtijdige preventie

M@ZL (Medische Advisering van de Ziekgemelde Leerling; spreek uit: mazzel) is een methodiek voor scholen om samen met de jeugdarts goede zorg en begeleiding voor leerlingen met ziekteverzuim te realiseren. Het doel van M@ZL is het optimaliseren van onderwijskansen, ook voor de leerling met ziekteverzuim. Op termijn levert dat gezondheidswinst op en worden sociaaleconomische gezondheidsverschillen teruggedrongen. Doordat ziekteverzuim gerelateerd is aan gezondheidsproblemen en psychosociale problematiek, biedt het hebben van aandacht voor ziekteverzuim de kans om te «demedicaliseren» en te normaliseren. Het gebruik maken van de eigen kracht van jongeren maakt een essentieel onderdeel uit van de aanpak volgens M@ZL. De interventie is voor de jeugdgezondheidszorg een nieuwe manier om vroegtijdig preventieve gezondheidszorg aan jongeren aan te bieden, en zo hun ontwikkel- en onderwijskansen te optimaliseren.

Verbinding jeugdgezondheidszorg en onderwijs

In het Nationaal Programma Preventie is (in het domein Opvoeding en Onderwijs) het thema «Jeugdgezondheidszorg meer verbinden aan scholen» opgenomen, met als doel de samenwerking tussen de jeugdgezondheidszorg (JGZ) en het onderwijs te versterken. In dat kader is ook het Extra contactmoment jeugdgezondheidszorg voor adolescenten van belang. Door de relatie tussen de JGZ en scholen te versterken wordt bijgedragen aan een gezonde start en leefstijl, en aan het vroegtijdig signaleren van opvoed- en opgroevraagstukken bij kinderen, jongeren en ouders. Vanuit het Rijk ondersteunt en stimuleert het NCJ (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid) de JGZ hierbij. Tevens zullen in 2014 vanuit de #Jeugdimpuls Gezonde Leefstijl voorbeeldprojecten gefinancierd worden voor de versterking van de JGZ op en met scholen. Het gaat om projecten die door een extra financiële impuls in staat gesteld worden om betere resultaten te boeken en daarmee als voorbeeld en inspiratie kunnen dienen. De coördinatie hiervan ligt bij het RIVM Centrum Gezond Leven. Ook kunnen JGZ-professionals vanuit de #Jeugdimpuls extra scholing en training krijgen rond collectieve preventie (Gezonde School aanpak).

c. Integrale hulpverlening

Centra voor Jeugd en Gezin

In veel gemeenten is een Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) ingericht, waar ondersteuning aan jongeren en hun ouders wordt geboden bij vragen rond gezondheid, ontwikkeling, opgroeien en opvoeden. Een voorbeeld van een CJG waar naast preventie ook ambulante hulp wordt aangeboden is het CJG in Apeldoorn: CJG4kracht. CJG4kracht is een vorm van ambulante hulp thuis voor gezinnen met vragen op meerdere levensgebieden. De interventie is in Apeldoorn ontwikkeld door professionals uit elf verschillende instellingen (Jeugdhulp, jeugd-GGZ en jeugd-LVB) onder leiding van het CJG. Deze pilot voltrok zich in het kader van de voorbereiding op de transitie van de jeugdzorg in de provincie Gelderland. Het is een antwoord op versnipperde zorgverlening met teveel zorgverleners in het gezin en verschillende financieringsbronnen. Het resultaat is onder meer dat de hulp sneller start, het gezin de regie heeft en de hulpverleners als een team rondom het gezin functioneren. Op 1 juli 2012 is de pilot officieel beëindigd, waarna de gemeente en provincie hebben besloten CJG4kracht verder te borgen en door te ontwikkelen in de regio (www.cjgapeldoorn.nl).

Integrale, outreachende teams voor jeugd

Veel gemeenten werken al met sociale wijkteams en of jeugd- en gezinsteams, waarin ervaring wordt opgedaan met de nieuwe manier van werken: vroegtijdig, laagdrempelig, integraal en in de wijk hulp aanbieden.

Er zijn diverse vormen en modellen waarin integraal werken in de wijk wordt vormgegeven. Via het programma Sociaal Werken in de Wijk van Movisie, via Platform 31 en de website van het NJi zijn veel praktijkvoorbeelden te vinden. Zoals in Zeeland met het project Intensieve Pedagogische thuishulp, in Friesland met het project «ieder kind telt» en in Drenthe met het project «positief opvoeden Drenthe», waarbij de focus ligt op het ondersteunen van de autonomie en regie van het gezin. Hetzelfde geldt voor de werkwijze in Overijssel waarbij eerst wordt gekeken wat er nog aan mogelijkheden aanwezig is in de directe omgeving van het gezin om ondersteuning te bieden. In de gemeente Utrecht wordt sinds maart 2012 geëxperimenteerd met de buurtteams Jeugd & Gezin in de wijken Ondiep en Overvecht-Noord. Deze teams sluiten aan bij de algemene voorzieningen (welzijnswerk, scholen en jeugdgezondheidszorg) en hebben als uitgangspunt: het vergroten van de autonomie en regie van het gezin en het waarborgen van een veilige en gezonde ontwikkeling van het kind.

Eén gezin, één plan, één regisseur

Op landelijk niveau ondersteunt het Ministerie van BZK het werken vanuit één gezin, één plan, één regisseur door effectmeting en doorontwikkeling via het project Integrale Aanpak. Kern van het project vormt het leernetwerk van zo'n 60 gemeenten, verspreid over het hele land. Deelnemers zijn afkomstig uit verschillende domeinen, opereren op uitvoerings- en op beleidsniveau en werken doorgaans samen binnen sociale wijkteams. Gezamenlijk is een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse van sociale wijkteams opgesteld, is een competentieprofiel ontwikkeld van de generalist en is een ebook gemaakt waarin de ervaringen met één gezin, één plan, één regisseur worden beschreven vanuit het perspectief van de decentralisaties in het sociale domein. Alle verzamelde kennis, ervaringen en goede voorbeelden zijn gebundeld op de website www.integrale-aanpak.nl.

De gemeenten in Midden-Limburg¹⁷ bijvoorbeeld hebben samen met jeugd(hulp)instellingen en de provincie Limburg, de afgelopen jaren ingezet op een integrale aanpak in de jeugdketen, vanuit de werkwijze «één gezin, één plan». Ook hier is het uitgangspunt dat gezinnen samen met hulpverleners werken aan een eigen «gezinsplan». Hoewel één gezin, één plan geen onbekende werkwijze is, blijkt het voor de betrokken hulpverleners een hele omslag.

d. Passende hulp

Vroeghulp bij kinderen met een verstandelijke beperking

De Integrale Vroeghulp bestaat uit landelijk dekkende regionale netwerken. In deze netwerken werken ieder in geval de regionale MEE-organisatie, de sector kinderrevalidatie, de sector voor zorg voor kinderen met een verstandelijke handicap en veelal ook de jeugdgezondheidszorg samen. De netwerken kijken vanuit verschillende disciplines en hun eigen expertise naar jonge kinderen (0–7 jaar) met een (dreigende) ontwikkelingsachterstand. En richten zich op vroege signalering, diagnostiek, trajectbegeleiding, preventieve gezinsondersteuning en

¹⁷ Echt-Susteren, Leudal, Nederweert, Maasgouw, Roerdalen, Roermond en Weert.

samenhangende arrangementen van onderwijs en zorg. Door een goede en brede samenwerking komen kinderen eerder en beter op de juiste plek, waardoor veel problemen en extra kosten worden voorkomen. De samenwerking in de regionale netwerken wordt gecoördineerd door de MEE-organisaties.

Passende hulp jeugd-GGZ

Samenwerking tussen jeugdzorg en jeugd-GGZ is van grote meerwaarde. Projecten waarbij methodisch samengewerkt wordt tussen jeugdzorg en jeugd-GGZ leveren betere zorg op voor ouders en jongeren. Binnen de jeugd-GGZ zijn verschillende lokale initiatieven van succesvolle integrale samenwerking te noemen. Bijvoorbeeld, het *project Eureka-ggz in Enschede*, de projecten «*Alle hens aan dek*», «ketenzorg overleg ADHD» uit Katwijk, *de proeftuin multifocale zorg in Amsterdam* en de FACT Jeugd-teams. Verschillende jeugd-GGZ instellingen hebben inmiddels samenwerkingsverbanden met jeugdzorginstellingen en soms worden hulpverleners vanuit beide instellingen bij elkaar gedetacheerd, om optimaal van elkaars expertise gebruik te maken.

Ook zijn er diverse voorbeelden waarbij zorgverzekeraars vooruitlopend op het nieuwe stelsel samenwerken met gemeenten. Bijvoorbeeld *zorgverzekeraar Menzis en de gemeenten Enschede die samen werken aan een keten voor jeugdhulp die het gehele gebied beslaat van preventie tot zware zorgtaken*. Hiertoe worden taken rondom jeugd overgeheveld naar een samenhangende Enschedese structuur voor ondersteuning, zorg, onderwijs en veiligheid. Door samen op te trekken bij de decentralisaties kunnen Menzis en de gemeente Enschede leren van elkaars ervaringen en innovatieve werkwijzen ontwikkelen. Een ander voorbeeld zijn de *samenwerkingsafspraken tussen VGZ en de Drechtsteden*, met als doel een betere koppeling tussen zorg en welzijn. In de Drechtsteden worden wijknetwerken gevormd, die bestaande netwerken in de wijk met elkaar verbinden (zorg, vrijwilligerswerk, onderwijs, veiligheid, actieve wijkbewoners). Professionals en hulpverleners kunnen zo eerder op de wensen van burgers inspelen en betere inspelen op de eigen kracht van mensen en hun sociale omgeving.

e. Innovatie in de jeugdbescherming en jeugdreclassering

Op verschillende plaatsen in Nederland werkt de jeugdbescherming aan innovatieve projecten, de zogenaamde Vliegwielpjecten. Bij enkele Vliegwielpjecten is ook de jeugdreclassering aangesloten. Daarnaast zijn er provinciale en regionale initiatieven die innovatie binnen de jeugdbescherming stimuleren. De projecten zijn doorgaans gericht op het eerder inzetten van een jeugdbeschermingsaanpak (lieft al in het vrijwillig kader), op het verrijken van de Deltamethode met nieuwe inzichten en het eerder afsluiten van lopende maatregelen. In meer of mindere mate komen de volgende kernbegrippen in de projecten naar voren: stel het kind centraal, organiseer eerder een veilige omgeving, betrek ouders, burens, leerkrachten en anderen, organiseer minder administratie, zorg (indien toch nodig) voor een naadloze overgang naar het gedwongen kader, breng verschillende disciplines in teams samen, beperk de overdracht van jeugdigen, voorkom ondertoezichtstellingen of uithuisplaatsingen en (als toch verstandig) houd dan de jeugdbeschermingsinterventies kort en krachtig.

Meer concreet wordt bijvoorbeeld geëxperimenteerd met het werken volgens innovatieve methoden, benaderingswijzen en samenwerkingsvormen, zoals GGW (Generiek Gezinsgericht Werken), Jeugdbeschermingsplein, SAVE (wijkgericht werken in Utrecht), Signs of Safety en Verve (Veiligheid en Regie voor Elk). Het doel hiervan is het hele netwerk van de jongere te betrekken bij het voorkomen van recidive. In Overijssel

bijvoorbeeld werken Bureau jeugdzorg, de William Schrikkergroep, de Eigen kracht Centrale en de raad voor de kinderbescherming samen in Verve. Enschede wil deze werkwijze aan laten sluiten bij de werkwijze van de sociale wijkteams in relatie tot de jeugdbescherming en de jeugd-Reclassering. En werkt dit uit in een aantal pilots, waaronder een pilot specifiek gericht op de doelgroep met licht verstandelijk beperkte jongeren. Een rechtstreekse verbinding met de raad voor de kinderbescherming (vanuit het wijkteam melden aan de raad) vormt een belangrijk onderdeel van de pilots, om een vloeiende overgang naar het gedwongen kader te realiseren.

Resultaat van de projecten is dat een jongere in de drangfase effectiever beschermd en geholpen wordt: een gedwongen maatregel kan worden voorkomen. Het goede nieuws hiervan is dat dit geld oplevert voor gemeenten om structureel meer in te zetten op preventieve maatregelen. Tegelijkertijd is er altijd een kleine groep waarvoor dit niet opgaat en waar justitiële dwang altijd weer om de hoek komt kijken, soms van generatie op generatie. Ook in deze fase is een verrijkte jeugdbeschermingsinterventie van belang: effectiever en efficiënter voor de jongere en zijn directe omgeving. Tenslotte is een belangrijk resultaat dat een aantal projecten als concreet voorbeeld kan dienen voor gemeenten die hun jeugdbeschermingsketen willen vormgeven. De projecten tonen aan op welke manier justitiële ketenpartners naadloos op de lokale partners kunnen worden aangesloten, onder een (beoogde) regie van gemeenten.

Jeugdzorg plus

Ook in de jeugdzorgplus vinden ontwikkelingen plaats die passen bij de benodigde transformatie. Belangrijkste daarvan is de invoering van trajectmatig werken. Uitgangspunt hierbij is dat op het moment dat een jongere gesloten geplaatst wordt er een trajectplan wordt opgesteld. Dit plan betreft niet alleen de periode dat de jongere gesloten zit, maar gaat uit van het uiteindelijk te behalen duurzame perspectief. Een traject biedt jongeren aaneengesloten schakels van zorg en onderwijs met zachte overgangen en een helder eindperspectief. Er wordt ingezet op directe betrokkenheid van de ouders en eigen verantwoordelijkheid van de jongere voor het plan. Met de invoering van trajectmatig werken wordt beproefd of een verkorting van de verblijfsduur in geslotenheid mogelijk is. Het is nog te vroeg om hier harde conclusies over te trekken, maar de eerste signalen wijzen erop dat de trajectaanpak verkorting van de verblijfsduur in geslotenheid tot gevolg heeft. VWS heeft deze aanpak financieel mogelijk gemaakt en gestimuleerd. De betrokkenheid van gemeenten is essentieel om kinderen zo kort mogelijk in geslotenheid te behandelen en weer zo snel als het kan al dan niet zelfstandig thuis te laten wonen en naar school te laten gaan.

Integrale aanpak jeugdcriminaliteit en jeugdgroepen

Om te voorkomen dat minderjarige kinderen op het criminele pad terecht komen, wordt risicogedrag tijdig gesignaleerd en wordt waar nodig ingegrepen. Van belang is dat zorgsignalen, die lokaal¹⁸ bekend, zijn met elkaar gedeeld worden. Op deze wijze wordt ingezet op preventie. Dit wordt momenteel door gemeenten nader vormgegeven. Hierbij wordt ook de samenwerking gezocht met het veiligheidsdomein. Indien minderjarigen daadwerkelijk één of meerdere delicten hebben gepleegd, is samenwerking nodig tussen de justitiepartners, de gemeenten en de zorg- en onderwijspartners. De Centra voor Jeugd en Gezin en de Veiligheids-

¹⁸ bijvoorbeeld bij school, sport, politie, in de wijk, etc.

huizen spelen hierin een belangrijke rol. Ook de raad voor de kinderscherming kan gezien worden als een belangrijke schakel. Daarnaast is binnen de Veiligheidshuizen sprake van een intensieve samenwerking tussen justitiepartners, onderwijs, zorg en gemeente. Zo kunnen zorgsignalen uit verschillende vindplaatsen worden verbonden en interventies tijdig worden afgestemd.

Relevante acties:

- Betere toepassing VerwijsIndex Risicjongeren (VIR). Samenwerkend Toezicht Jeugd (STJ) beveelt in haar rapport over minderjarige kinderen aan meer/beter gebruik te maken van de VIR en ProKid (methodiek voor het vroegtijdig signaleren van recidiverisico bij kinderen jonger dan twaalf jaar met politiecontacten). De landelijke uitrol van ProKid is nu in volle gang.
- Best practices aansluiting onderwijs en veiligheid en justitie. Om het delen van signalen verder te bevorderen is het NJi gevraagd best practices met betrekking tot de aansluiting van onderwijs en veiligheid en justitie in kaart brengen. Deze worden gedeeld met gemeenten en andere lokale partners.
- Jongeren die delicten plegen en regelmatig verzuimen van school, worden verplicht onderwijs te volgen. Het wetsvoorstel voor de invoering van de (strafrechtelijke)maatregel ter beschikkingstelling aan onderwijs (tbo-maatregel) heeft tot doel een veroordeelde onderwijs te laten volgen passend bij de ontwikkeling en intellectuele capaciteiten. Het gaat om jongeren van wie wordt verwacht dat, wanneer eenmaal de juiste motivatie wordt gevonden, van het deelnemen aan onderwijs een gunstig effect op het voorkomen van recidive kan worden verwacht. Het wetsvoorstel wordt voor de zomer bij de Tweede Kamer ingediend.
- Jeugd Preventie Team (JPT) 12-min. Voor kinderen jonger dan twaalf jaar, die vanwege het plegen van delicten in aanraking zijn gekomen met de politie, is onder andere JPT 12-min ontwikkeld. Deze interventie biedt opvoedingsondersteuning aan ouders, om te voorkomen dat het gedrag van het kind verder escaleert richting criminaliteit. Inmiddels is JPT door het NJI opgenomen in haar databank effectieve interventies.

f. Kwaliteitswaarden vanuit kinderen en jongeren

De Q4C-Kwaliteitsstandaarden Zorg voor Jeugd (<http://www.q4c.nl>) is een onafhankelijke lijst van kwaliteitswaarden, die vanuit het perspectief van kinderen en jongeren (en hun ouders) een visie geven op de kwaliteit van de zorg voor de jeugd¹⁹. Met het initiatief Toolbox Q4C willen Stichting Alexander, Defence for Children, LCFJ/LOC en Stichting Kinderpostzegels en met medewerking van de Stichting Q4C Nederland een impuls geven aan de bekendmaking en de implementatie van Q4C in de zorg voor jeugd. De afgelopen maanden organiseerden zij inspiratiesessies met diverse betrokkenen²⁰. Alle deelnemers onderschrijven het belang van de standaarden: Q4C brengt bestuurders, professionals en cliënten bij elkaar in het proces van transformatie en transitie; het biedt de kans om gezamenlijk vanuit het perspectief van cliënten invulling te geven aan de kwaliteit van de zorg en de beoordeling daarvan. De sessies brachten ook vele nieuwe inzichten in wat nodig is voor een werkelijke integrale inbedding van Q4C in de zorg voor de jeugd, op alle niveaus. Met vele partners wordt er nu gewerkt aan de implementatie.

¹⁹ Beek, van/Rutjes, 2009, Rutjes/Sarti, 2010

²⁰ jongeren, ouders, onderzoekers, beleidsmakers bij de Rijksoverheid en gemeenten en kwaliteitsmedewerkers van zorginstellingen.

g. Ondersteuningsaanbod NJi

Naast het ondersteuningsaanbod genoemd in onderhavige brief brengt het NJi – met de Denktank Transformatie Jeugdstelsel en het congres *Transformeren doe je samen* (juni 2014) – bestuurders uit verschillende werkvelden van de jeugdsector, brancheorganisaties, professionals, cliënten en gemeenten bijeen. Op grond van kennis en praktijkervaringen doet de Denktank aanbevelingen voor een breed gedragen transformatieproces dat kan bijdragen aan de ontwikkeling van een (kosten)effectiever stelsel.